

Stef Valk wil debat opengooien

Zin en onzin van beleids- ondersteunend onderzoek

In de vakblad-mailbox ontvingen we een beschouwend stuk van de hand van Stef Valk, bestuurder van Hogeschool HAS Den Bosch. Over fundamenteel en praktijkgericht onderzoek, over een frustrerend telefoontje en over wasmachines. Reden voor een interview.

“Voor we het hebben over beleidsondersteunend onderzoek vind ik het belangrijk om op verschillende vormen van onderzoek in te gaan. Bekend is het onderscheid tussen fundamenteel en praktijkgericht of toepassingsgericht onderzoek. Het eerste houdt zich bezig met de vraag naar het waarom. Waarom drijft een blok hout en zinkt een steen? Het praktisch nut is niet onmiddellijk aanwijsbaar. Het tweede richt zich op een oplossing, tot profijt bij een concrete vraag. Er tussenin zit zo’n beetje wetenschappelijk onderzoek. Fundamenteel onderzoek is doorgaans wetenschappelijk, maar niet al het wetenschappelijk onderzoek is fundamenteel. Er is bijvoorbeeld eens ‘wetenschappelijk onderzocht’ wanneer mensen een wasmachine vervangen. Tja, als ie stuk is en de reparatie te duur wordt. Dat kunnen jij en ik ook bedenken.”

En beleidsondersteunend onderzoek.

“Ja, beleidsondersteunend onderzoek. De grote vraag is wat we daarmee bedoelen. Over deze vorm van onderzoek is niet veel informatie te vinden. Je komt het begrip vooral tegen als je op zoek gaat naar bestedingen van onderzoeksgelden, vooral in ambtelijke stukken. Het is een nieuw type onderzoek waarmee onderzoekers zichzelf, elkaar en anderen bezighouden. Beleid is het maken van keuzes. Wat

gaan we doen aan de opwarming van de aarde? De politiek kiest uit de mogelijke oplossingen het beleid. Wel of geen kernenergie, windenergie... beleidsondersteunend onderzoek levert nooit een oplossing van een concreet probleem. Je mag ervan aannemen dat het gegevens oplevert om politiek de goede keuzes te maken of keuzes te ondersteunen, daarom heet het ook zo. Keuzes die maatschappelijk draagvlak hebben.”

Wat was de aanleiding voor het insturen van uw stuk?

“Dat was een telefoontje dat ik pleegde naar een fonds. Om agrarische ondernemers te helpen bij productinnovatie was ik op zoek naar geld voor een toepassingsgericht onderzoek. Ik belde een fondsbeheerder van onderzoeksmiddelen. Dit ondersteunen kon niet zei hij, want 90 procent van het fonds ging naar beleidsondersteunend onderzoek. Na mijn toelichting ‘Het onderzoek helpt de biobased economie, een beleidsintentie van kabinet,’ enzovoort, kreeg ik de reactie: ‘Nee, het beleidsondersteunend onderzoek moet de overheid, de minister helpen om vragen van Kamerleden te beantwoorden.’ Dan val je toch van je stoel? Ik heb erover gesproken in breder verband. Zijn jullie dat ook wel eens tegengekomen? Dat werd bevestigd. Anderen hebben dezelfde ervaring.”

Wat is uw grote bezwaar?

“Wanneer in de politiek bepaalde problemen worden besproken of als er wetsvoorstellen in voorbereiding zijn, dan moeten onderzoekers blijkbaar gaan bedenken: welke vragen zouden Tweede Kamerleden misschien kunnen stellen en wat zou het antwoord van de minister op die mogelijke vragen moeten zijn? De zere plek wat mij betreft is dat onderzoekers zelf de vraagstelling bedenken, daar subsidie voor krijgen en met een uitkomst komen waarvan je zegt: nou én, wat levert dit nou op? Het is niet aanwijsbaar wat de maatschappelijke, politieke of praktische relevantie van zo’n onderzoek is. Er is geen externe input. Op alle departementen, of dat nou bij LNV is of EZ, liggen er stapels onderzoeksrapporten, voor áls er vragen komen. Wanneer de overheid vraaggestuurde innovatie wil bevorderen: er is één plek waar die niet tot stand komt en dat is in de Tweede Kamer.”

De oplossing?

“Doe aan vraagsturing, stuur je middelen via de vrager en niet via degene die het moet oplossen. Ik weet zeker dat het geld dan effectiever en efficiënter wordt benut. Geef geld aan onderzoek dat door de praktijk, door de ondernemers wordt geïnitieerd. Zij moeten dan ook de bevoegdheid hebben om de vragen aan de onderzoekers te formuleren. Een mooi voorbeeld uit de praktijk is de oplossing



Stef Valk

werkt twintig jaar bij Hogeschool HAS Den Bosch. Hij begon zijn loopbaan bij de ABTB in Arnhem en werkte daarna voor de SHAO (St. Samenwerkend Hoger Agrarisch Onderwijs) te Wageningen. In 1988 werd hij in 's-Hertogenbosch benoemd als lid van het College van Bestuur.

van het probleem van de emissie uit mestilo's. Wetenschappers bedachten de oplossing: bouw er een kap op. Erg duur. Een agrarische ondernemer kwam op het idee om stro te laten drijven op de mest. Een zelf bedachte oplossing voor

het probleem, veel goedkoper en praktisch. Dat is het verschil.”

Wat kan het ministerie doen?

“Vroeger zorgde de minister van Landbouw voor de boeren, die tijd hebben we

gehad. Nu gaat het voor LNV niet om hoe en wat maar om dát. Dat het voedsel veilig is bijvoorbeeld. De rol van het departement is te zorgen dát het gebeurt en niet te zorgen vóór. Ondernemers, organisaties hebben een probleem, een

kennisvraag, onderzoek levert oplossingen. Die bruikbaar zijn. Het gaat de opdrachtgever om wát lost mijn probleem op. Dat noemen we praktijkgericht of toepassingsgericht onderzoek.”

Waar pleit u voor?

“Laten we een stuk van wat we beleidsondersteunend onderzoek noemen niet leiden via onderzoekers die zelf voorstellen bedenken, maar via ondernemers die een probleem willen oplossen. Vraagsturing dus. Stel een redelijk percentage, 20-25 procent, van het budget beschikbaar aan manifeste vragen. Aan ondernemers en instellingen die denken dat ze echt een bijdrage kunnen leveren aan innovatie, aan dierenwelzijn, aan veilig voedsel, aan biobased grondstoffen. Innovatie komt tot stand bij ondernemers die op zoek zijn naar iets nieuws. Beleidsgeld moet gericht zijn op de ondernemers die dat gestalte willen geven. Om ingezet beleid te stimuleren en niet om antwoord te vinden op vragen die zouden kunnen rijzen over gekozen beleid. Dat vind ik absurd. Waar ik voor pleit is het onderscheid tussen de

verschillende soorten onderzoek en het doel ervan scherp te definiëren.”

Op de website van Wageningen UR staan kennisprojecten, onder het hoofdstuk beleidsonderzoeken...

“Die zijn zodanig geformuleerd dat een verstandig denkend mens er niks op tegen kan hebben. Dat betekent tegelijkertijd dat het niks betekent. Ze zijn zo algemeen en ruim gedefinieerd dat het onderzoekers de ruimte geeft om alles waar bijvoorbeeld ‘platteland en stad’ onder valt te gaan onderzoeken. Wát ze in kaart brengen, dat stáát er niet. De beleidsdirecties van LNV moeten zeggen: dit is onze kapstok, en dat en dat zijn de vragen waarop we antwoord willen hebben. Wat de mogelijkheden en de keuzes zijn, dat lees ik niet. Wie expliciteert beleidsvragen eigenlijk? Wie articuleert aan de onderzoekers de vragen die we beantwoord willen zien?”

En alle pilots, van onderwijsinstellingen die samenwerken met elkaar of met ondernemers?

“Er is een idee dat het beter gaat als groene kennisinstellingen samenwer-

ken. Dat begint met de veronderstelling dat door samenwerking alles beter wordt. Dat is onzin in mijn ogen. Samenwerking is een middel, geen doel op zich. Stel bij alle programma’s op de website van Groene Kennis Coöperatie eens de vraag: welke oplossing geeft dat voor concrete vragen? Van ondernemers of van doelen die het ministerie nastreeft?

In relatie tot beleidsondersteunend onderzoek: ministerie, formuleer beleidsvragen. Er is een probleem, reik ons alternatieven aan om dat op te lossen, en Kamer en Kabinet kijken welke maatschappelijk draagvlak hebben. Of als je eenmaal gekozen beleid wilt stimuleren, leg dat dan bij de ondernemers neer. Geef hen een doorslaggevende invloed wat de vragen zijn.

Ik heb grote vraagtekens bij de benutting van de fondsen voor beleidsondersteunend onderzoek. Leg de vraagarticulatie neer bij degenen van wie je verwacht dat ze problemen oplossen of ergens aandacht aan besteden.” □